

ZÁPIS ZE ZASEDÁNÍ
KOMISE PRO CÍRKEVNĚSLOVANSKÉ SLOVNÍKY V PAŘÍŽI
(Paříž, 28. 8. 2025)

Přítomni: V. Čermák, F. Čajka, P. Stankovska, V. Savić, L. Taseva, L. Makarijoska, M. Chromá, I. P. Petrov, V. Neumann, J. Winslow, A. Radošević
Zapsala: P. Stankovska

Zasedání zahájil předseda komise Václav Čermák a vyhlásil minutu ticha k uctění památky G. Jovanović, členky komise, která zemřela roku 2024.

Poté V. Čermák seznámil přítomné s následujícím programem:

1. Akreditace komise, status komise.
2. Stav prací na projektech koordinovaných komisí.
3. Prezentace:
 - a) Vladimír Neumann - volně přístupná databáze digitalizovaných historických slovanských, resp. církevněslovanských slovníků ([MultiSlavDict](#));
 - b) Joseph Winslow – možnost propojení databáze textů s volně na internetu přístupnými slovníky (na příkladu propojení s Gorazd.org).
4. Diskuse o otázkách, úkolech a potřebách současné staroslověnské a církevněslovanské lexikografie i o aktuálnosti úkolů Komise pro církevněslovanské slovníky.
5. Volba nových členů a předsedy komise.

1. AKREDITACE KOMISE, STATUS KOMISE

Žádost o akreditaci Komise pro církevněslovanské slovníky při MKS byla podána již roku 2023 před plánovaným a později odloženým konáním řádného Kongresu slavistů. Komise byla akreditována na období do dalšího sjezdu slavistů.

Stanovy (status) komise byl prodiskutován, připomínkován a schválen per rollam roku 2023 a momentálně je k dispozici na internetové stránce komise ([komise-pro-cirkevneslovanske-slovniky-
stanovy_cz-1.pdf](#) resp. v ruské verzi: [komise-pro-cirkevneslovanske-slovniky-
stanovy_ru-1.pdf](#)).

2. STAV PRACÍ NA PROJEKTECH (projekty koordinované Komisí pro církevněslovanské slovníky)

P. Stankovska: Řecko-staroslověnský index - poslední vydaný sešit (8.) vyšel roku 2015, připraveny jsou sešity 9-12. Po delší přestávce (2021-2024) způsobené tím, že oba zpracovatelé (J. Dynda, P. Stankovska) získali a řešili grantové úkoly, byly v roce 2025 zahájeny práce na 13. sešitu a v plánu je dokončit nejméně sešit 13 a 14 do konce roku 2026. Uvažujeme o tom, že by se vydal celý druhý díl Indexu (sešity 9-16) v roce 2027, kdy bude hl. redaktor V. Čermák uvolněn z funkce ředitele Slovanského ústavu AV ČR.

F. Čajka: Dodatky k Slovníku jazyka staroslověnského – momentálně se dodatky a opravy zanášejí přímo do elektronické verze SJS na GORAZD.org. Bude třeba uvažovat o systematických doplňcích a opravách, zahrnujících i některé později nalezené památky, které do SJS nebyly zařazeny.

L. Makarijoska: Речник на црковнословенскиот јазик од македонска редакција. Овој Извештај е своевидно надврзување на претходниот од состанокот на нашата Комисија во Прага (4 април 2022), но сепак ќе напоменам дека во периодот од одржувањето на XVI меѓународен славистички конгрес во Белград до денес во Институтот за македонски јазик „Крсте Мисирков“ продолжи работата на *Речникот на црковнословенскиот јазик од македонска редакција*, а издадени се неколку свески и тоа: последната свеска од **т. II, св. 13** (Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, Скопје 2018) и првите три свеска од **т. III**, а четвртата е во фаза на редакција.

Поконкретно:

т. III, св. 14 (г – горѣти), Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, Скопје 2021, достапно на:

<http://imj.ukim.edu.mk/CMS/Upload/dokumenti/14%20sveska.pdf>

т. III, св. 15 (горѣти – движати), Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, Скопје 2023, достапно на:

https://www.academia.edu/101247433/Речник_на_црковнословенскиот_јазик_од_македонска_редакција_т_III_св_15

т. III, св. 16 (движение – доселѣ), Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, Скопје 2024, достапно на:

https://www.academia.edu/126630429/Речник_на_црковнословенскиот_јазик_од_македонска_редакција_т_III_св_16

Во 2023 во рамки на издавачката дејност на Институтот за македонски јазик „Крсте Мисирков“ е издадено **фототипно издание** на *Речникот на црковнословенскиот јазик од македонска редакција, том II* (в – вусъ) 479 с., достапно на:

<http://imj.ukim.edu.mk/CMS/Upload/PJCM%20II%20Том2.pdf>

и

https://www.academia.edu/126115338/Речник_на_црковнословенскиот_јазик_од_македонска_редакција_том_II

Во тек е лексикографската обработка на следните свески и редакцијата на материјалот за **т. III, св. 17** од *Речникот на црковнословенскиот јазик од македонска редакција* (драгма – дѣльприставънь).

Како што е познато, картотеките на проектот *Речник на црковнословенскиот јазик од македонска редакција*, со Решение на Управата за заштита на културното наследство (09–3–4/2, 2.2.2010), во состав на Министерството за култура на РСМ, се категоризирани како значајно културно наследство на Р. Македонија, со предвидено зачувување во изворна состојба.

Завршена е дигитализацијата на кратотеките и тоа: азбучната, предметната и картотеката на грчки паралели, како и на фото-снимките од изворите за Речникот. Тоа овозможи трајна заштита на картотеките како културно наследство, но во овој момент не и негова поширока достапност за консултирање, пребарување при користењето на содржините, што се надеваме дека ќе биде можно во иднина, во рамките на натамошната работа на Проектот.

P. Stankovska, L. Makarijoska: Srovnávací index k slovníkům zpracovávaným v rámci Komise pro církevněslovanské slovníky, hl. red. Z. Ribarova) - 1. díl (písmena A-Z) byl vydán r. 2016 ve Skopji Makedonskou akademií věd v elektronické podobě na adrese <http://ical.manu.edu.mk/books/Sporedben%20indeksMANU.pdf>. Stejným způsobem byl vydán i 2. díl (písmena I – O). Po smrti hl. redaktorky r. 2019 byly veškeré práce přerušeny.

V. Savić: Речник црквенословенског језика српске редакције – pokračují práce na indexech k jednotlivým církevněslovanským památkám srbské redakce.

A. Radošević: Rječnik crkvenoslavenskoga jezika hrvatske redakcije – práce se zpomalily kvůli přechodu na nový způsob zpracování, který umožňuje zároveň s tištěnou verzí publikovat i verzi slovníku on-line. Dříve vydané sešity byly digitalizovány, roku 2021 vyšel tiskem 23. sešit (do hesla: izgnilstvo) a zároveň je slovník přístupný ve svém aktuálně zpracovaném rozsahu na internetu ([Rječnik crkvenoslavenskoga jezika hrvatske redakcije](#)).

V. Čermák, M. Chromá: GORAZD - Digitální portál staroslověštiny. Koncem roku 2020 byl veřejnosti zpřístupněn digitalizovaný **Slovník jazyka staroslověšského** (SJS, hl. red. J. Kurz, Z. Hauptová, 1966-1997) a **Staroslověšský slovník**, hl. red. E. Bláhová (navazuje na Старославянский словарь (по рукописям X-XI веков), red. R. M. Cejtin, R. Večerka, E. Bláhová. Moskva 1994, reprint: Moskva 1999.) a 1. díl Řecko-staroslověšského indexu (hl. red. E. Bláhová). Na portálu je možno prohledávat i digitalizovanou lístkovou kartotéku k SJS. Momentálně probíhají práce na zapojení hesel z Etymologického slovníku jazyka staroslověšského do databáze Gorazd. Tyto práce by měly být dokončeny ke konci roku 2025 a v roce 2026 zpřístupněny veřejnosti.

V. B. Kryš'ko: Словарь древнерусского языка (XI-XIV вв.) - сообщают, что 14 том СДРЯ (Ту-Ул-) близок к завершению; если удастся найти средства для издания, надеемся опубликовать его в 2026 г. В настоящее время все тома СДРЯ доступны в интернете, на сайте azbyka.ru.

3. PREZENTACE

- V. Neumann (Staatsbibliothek zu Berlin) – představil základní funkce portálu [MultiSlavDict](#), návrh na rozšiřování jeho obsahu, problémy s digitalizací historických slovanských slovníků a s přítomnými proběhla i krátká diskuse o možnostech a podmínkách, za jakých by bylo možné zařadit na portál, anebo využít zkušeností se zpracováním portálu při digitalizaci moderních staroslověšských a církevněslovanských slovníků, včetně indexů k jednotlivým památkám.

- J. Winslow (Ph.D. student na Univerzitě v Oxfordu) – představil možnosti, které se nabízejí v rámci Digital Humanities, pro on-line propojení staroslověšských/církevněslovanských textů přímo s prohledáváním na internetu dostupných slovníků. Toto ukázal na pilotním příkladu úryvku textu žaltáře při propojení na platformu GORAZD.

4. DISKUSE o otázkách, úkolech a potřebách současné staroslověnské a církevněslovanské lexikografie i o aktuálnosti úkolů Komise pro církevněslovanské slovníky

V. B. Kryš'ko: Обмен вышедшими томами продолжается между нами и хорватскими коллегами; к сожалению, с северномакедонскими коллегами никаких контактов нет. Готов был бы обменяться с ними pdf-файлами.

Если говорить о животрепещущих проблемах церковнославянской лексикографии, то важнейшей из них я считаю весьма огорчительное прекращение работ над дополнениями к SJS и над греческо-старославянским словарем, который чрезвычайно важен для всех палеославистов.

V. Čermák:

Práce na dodatcích k SJS průběžně pokračují, po svazku Dodatků k 1. dílu SJS (=5. díl SJS) se s tištěnou verzí dodatků v tuto chvíli nepočítá a doplněné údaje budou zanášeny přímo do elektronické verze slovníku. Církevněslovanská lexikografie bude muset v co největší míře využívat informační technologie nejen při sestavování slovníků, ale zejména při jejich prezentaci v internetovém prostředí. Po zkušenostech s portálem GORAZD, na němž jsou dostupné slovníky vytvořené v rámci Akademie věd ČR, je jasné, že je to záležitost velice nákladná a že bude nutné dále se propojovat s různými centry, které mají zkušenosti s digitalizací historických slovníků a zejména které mají technické a finanční možnosti k udržování databází a stránek. Proto bude jistě třeba uvažovat např. o spolupráci s projektem představeným V. Neumannem.

L. Makarijoska:

Prezentace církevněslovanských slovníků v elektronické podobě je velice důležitá, ale nesmíme zapomínat na jejich zpracování, na základě lístkové kartotéky probíhá dále zpracování Církevněslovanského slovníku makedonské redakce a bylo by třeba dokončit projekt Srovnávacího indexu církevněslovanských slovníků, který je momentálně doveden (a publikován) do písmene O. K tomu je však třeba najít nové spolupracovníky.

V. Savić:

Je ochoten spolupracovat na Srovnávacím indexu církevněslovanských slovníků. Bude třeba domluvit podrobnosti – nejlépe v první polovině roku 2026.

P. Stankovska:

V Praze se od letošního roku opět pracuje na Řecko-staroslověnském indexu. Práce byly přerušeny v letech 2021-2024 kvůli zaneprázdněnosti dvou hlavních autorů, J. Dyndy a P. Stankovské, při řešení krátkodobých výzkumných projektů. Bohužel, realita lexikografické práce v Slovanském ústavu AV

ČR je taková, že kvůli nedostatečnému systémovému finančnímu zajištění, jsou pracovníci oddělení nuceni získávat krátkodobé granty. V případě financování těchto grantů je třeba věnovat veškerou energii a čas plnění grantového úkolu a lexikografická práce je v daném období přerušena.

Kromě nutnosti práce na Řecko-staroslověnském indexu je velmi alarmantní i nutné doplnění materiálu do Slovníku jazyka staroslověnského z památek, které v době zpracovávání slovníku nebyly známy či nebyly dostupné, a přesto tvoří nedílnou součást nejstarších dochovaných dokladů staroslověnské slovní zásoby.

A. Radošević:

Slovník chorvatské církevní slovanštiny je v podobné situaci jako pražský – taktéž je zpracováván pomalu kvůli zaneprázdněnosti pracovníků řešením krátkodobých grantových úkolů. Navíc se potýká s hledáním způsobů, jak slovník co nejsnadněji a co nejefektivněji dostat do internetového prostředí.

5. VOLBA předsedy komise (Václav Čermák) a přijetí nových členů (Ivan P. Petrov, Vladimír Neumann).

Jednohlasně byl jako předseda komise potvrzen V. Čermák a zároveň i P. Stankovska jakožto tajemnice komise.

Taktéž byli po prezentaci dosavadní činnosti spojené se staroslověnskou a církevněslovanskou lexikografií jednohlasně přijati dva noví členové komise: Ivan P. Petrov (Rakousko) a Vladimír Neumann (Německo).

SLOŽENÍ KOMISE po zasedání v Paříži r. 2025:

Předseda: Václav Čermák

Čestní členové: Anica Nazor

Členové: Petra Stankovska (tajemnice), Liljana Makarijoska, Aleksandr Michajlovič Moldovan, Vadim Borisovič Krys'ko, Maja Klenovar, Natalija Andrijevska, Viktor Savić, František Čajka, Jozo Vela, Štefan Pilát, Martina Chromá, Lora Taseva, Ivan P. Petrov, Vladimír Neumann.